

VLAAMS MINISTERIE VAN
ONDERWIJS EN VORMING

**STATISTISCH JAARBOEK
VAN HET VLAAMS ONDERWIJS**

**Schooljaar
2009-2010**

februari 2011

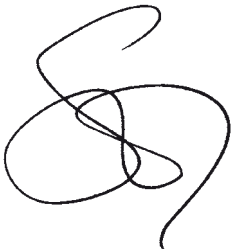
WOORD VOORAF

Het Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs bundelt de belangrijkste onderwijsgegevens voor Vlaanderen. Deze worden u niet alleen op papieren drager ter beschikking gesteld, maar ze zijn ook beschikbaar op de website Onderwijsstatistieken. Via deze website (<http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/>) kan u een aantal gegevens sneller consulteren dan nu in deze publicatie.

Enkele gegevens in dit jaarboek zijn met behulp van Data Warehouse gerealiseerd. Een voorbeeld hiervan is het cijfermateriaal rond zittenblijven. In het voorbije jaar werd er verder gewerkt om u in de toekomst meer jaarboekgegevens op een geïnformatiseerde manier via Data Warehouse ter beschikking te stellen. Ook in 2011 zal hieraan verder gewerkt worden: het realiseren van een gebruiksvriendelijke internettoepassing is voorzien in de planning.

Zonder inspanningen van de medewerkers van het Beleidsdomein Onderwijs en Vorming en andere Vlaamse beleidsdomeinen, en van de medewerkers van de Vlaamse onderwijsinstellingen was de realisatie van dit naslagwerk niet mogelijk geweest. Graag wil ik dan ook iedereen bedanken die een bijdrage leverde aan het tot stand komen van deze publicatie.

De Secretaris-generaal

A handwritten signature in black ink, consisting of several loops and a long tail, representing the name Micheline Scheys.

Micheline Scheys

VERKOOPSINFO

Dit statistisch jaarboek is te koop bij het Agentschap voor Onderwijscommunicatie, Cel Publicaties van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, Hendrik Consciencegebouw, Koning Albert II-laan 15 (5A 02), 1210 Brussel.

Tel: 02 553 66 53

Fax: 02 553 66 54

E-mail: onderwijspublicaties@vlaanderen.be

Website: www.ond.vlaanderen.be/publicaties

Via deze website kunt u het boek bestellen en betalen d.m.v. een overschrijving of kredietkaart. De kostprijs van het boek bedraagt 18,60 euro dat u **vooraf** overschrijft op rekeningnummer 096-2201005-96 van de Vlaamse Overheid, Boudewijnlaan 30, 1000 Brussel. Gelieve de gestructureerde mededeling op uw overschrijving te vermelden a.u.b. De verzendingskosten zijn in de verkoopprijs inbegrepen.

BIC: GKCCBEBB

IBAN: BE65 0962 2010 0596

WEBSITE

Alle gegevens uit dit jaarboek zijn beschikbaar op de website Onderwijsstatistieken van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming.

U kan de pdf-bestanden raadplegen op <http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken>.

De excel-tabellen kunnen verkregen worden via een e-mail naar: stafdiensten.onderwijs@vlaanderen.be

BRONVERMELDING

Mits bronvermelding mogen delen uit dit statistisch jaarboek overgenomen en gebruikt worden.

NIEUWE TABELLEN EN DATA

- De tabellen met betrekking tot schoolse vorderingen in het secundair onderwijs zijn uitgebreid met een samenvattende tabel voor de tweede en derde graad, per onderwijsvorm. Voor het eerst worden, naast de tabellen over schoolse vorderingen, ook tabellen over het zittenblijven in het gewoon lager onderwijs en in het voltijds gewoon secundair onderwijs opgenomen in het jaarboek. De tabellen over schoolse vorderingen en zittenblijven worden gebundeld in Deel I, hoofdstuk 3.3 (basis) en hoofdstuk 4.1.3 (secundair).
- Bij de gegevens over basiseducatie (Deel I, hoofdstuk 7.4) wordt nu ook het aantal financierbare cursisten per centrum basiseducatie en per leerdomein vermeld.

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	6
Structuur en organisatie van het onderwijssysteem	8
Toelichting	19
Deel 1. SCHOOLBEVOLKING	
Hoofdstuk 1: Algemeen overzicht van de schoolbevolking	29
Hoofdstuk 2: Evolutie van de schoolbevolking	50
Hoofdstuk 3: Basisonderwijs	
3.1. Kleuteronderwijs	73
3.2. Lager onderwijs	81
3.3. Schoolse vorderingen en zittenblijven in het gewoon lager onderwijs	92
Hoofdstuk 4: Secundair onderwijs	
4.1. Gewoon secundair onderwijs	
4.1.1. Algemeen overzicht	100
4.1.2. Schoolbevolking per studierichting	122
4.1.3. Schoolse vorderingen en zittenblijven in het gewoon secundair onderwijs	180
4.2. Deeltijds secundair onderwijs	210
4.3. Buitengewoon secundair onderwijs	217
Hoofdstuk 5: HBO5 verpleegkunde	238
Hoofdstuk 6: Hoger onderwijs	242
Hoofdstuk 7: Volwassenenonderwijs	
7.1. Consortia volwassenenonderwijs	361
7.2. Secundair volwassenenonderwijs	368
7.3. Hoger beroepsopleiding van het volwassenenonderwijs en specifieke lerarenopleiding ..	380
7.4. Basiseducatie	389
7.5. Begeleid Individueel Studeren	393
Hoofdstuk 8: Deeltijds kunstonderwijs	397
Hoofdstuk 9: Taalonderwijs	405
Hoofdstuk 10: Onderwijs niet-confessionele zedenleer en godsdienst	424
Hoofdstuk 11: Leerlingen van vreemde nationaliteit	435
Deel 2. STUDIEBEWIJZEN UITGEREIKT OP HET EINDE VAN HET SCHOOLJAAR 2008-2009	
Hoofdstuk 1: Secundair onderwijs	
1.1. Voltijds gewoon secundair onderwijs	
1.1.1. Studiebewijzen per studierichting	470
1.1.2. Studiebewijzen naar geboortjaar.....	492
1.2. Deeltijds beroepssecundair onderwijs	500
1.3. Buitengewoon secundair onderwijs	504
Hoofdstuk 2: Hoger onderwijs.	510
Hoofdstuk 3: Volwassenenonderwijs	557
Deel 3. ONDERWIJSINSTELLINGEN	560
Deel 4. PERSONEEL	
Hoofdstuk 1: Algemeen overzicht	
1.1. Budgettaire fulltime-equivalenten	581
1.2. Personen	587
1.3. Bestuurspersoneel	605
1.4. Terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen en terbeschikkingstelling wegens ontstentenis van betrekking	613

Hoofdstuk 2: Basisonderwijs	
2.1. Budgettaire fulltime-equivalenten	628
2.2. Personen	633
Hoofdstuk 3: Secundair onderwijs	
3.1. Budgettaire fulltime-equivalenten	647
3.2. Personen	653
Hoofdstuk 4: HBO5 verpleegkunde	
4.1. Budgettaire fulltime-equivalenten	667
4.2. Personen	670
Hoofdstuk 5: Hoger onderwijs	
5.1. Hogescholenonderwijs	677
5.2. Universitair onderwijs	682
Hoofdstuk 6: Volwassenenonderwijs	
6.1. Secundair volwassenenonderwijs	
6.1.1. Budgettaire fulltime-equivalenten	686
6.1.2. Personen	690
6.2. Hoger beroepsonderwijs van het volwassenenonderwijs	
6.2.1. Budgettaire fulltime-equivalenten	696
6.2.2. Personen	700
6.3. Basiseducatie	
6.3.1. Budgettaire fulltime-equivalenten	706
6.3.2. Personen	710
Hoofdstuk 7: Deeltijds kunstonderwijs	
7.1. Budgettaire fulltime-equivalenten	714
7.2. Personen	718
Hoofdstuk 8: Niveauoverschrijdende gegevens	
8.1. Budgettaire fulltime-equivalenten	725
8.2. Personen	729
Deel 5. BUDGET	732
Deel 6. NIVEAUOVERSCHRIJDENDE GEGEVENS	
Hoofdstuk 1 : Internen en internaten	745
Hoofdstuk 2: Centra voor leerlingenbegeleiding	753
Hoofdstuk 3: School- en studietoelagen	757
Hoofdstuk 4: Leerlingenvervoer	763
Hoofdstuk 5: Nascholing	767
Hoofdstuk 6: Examencommissie	773
Hoofdstuk 7: Agentschap voor infrastructuur in het onderwijs	777
Deel 7. ANDERE OPLEIDINGSVORMEN	
Hoofdstuk 1: VDAB-opleidingen	780
Hoofdstuk 2: SYNTRA-opleidingen	784
Deel 8. INTERNATIONALE VERGELIJKING	791
Lijst der afkortingen	794
Lijst der tabellen	795

STRUCTUUR EN ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJSSYSTEEM

1. ONDERWIJSNIVEAUS EN -VORMEN

Traditioneel zijn er drie onderwijsniveaus: het basisonderwijs, het secundair onderwijs en het hoger onderwijs. Naast deze onderwijsniveaus is er nog het levenslang leren, dat zich hoofdzakelijk tot volwassenen richt.

1.1 Het basisonderwijs

1.1.1 Structuur en organisatie

Het basisonderwijs omvat het kleuteronderwijs en het lager onderwijs.

In een basisschool wordt er zowel kleuter- als lager onderwijs gegeven maar in een autonome kleuterschool is dat alleen kleuteronderwijs. In een autonome lagere school wordt enkel lager onderwijs ingericht. Het kleuter- en lager onderwijs staan structureel los van elkaar. Om toch een vloeiende overgang te realiseren, moeten nieuwe scholen voor gewoon onderwijs vanaf 1 september 2003 zowel kleuter- als lager onderwijs inrichten.

Sinds 1 september 2003 werd ook een nieuwe structuur geïntroduceerd: de **scholengemeenschap**. Deze structuur bestond al langer voor het secundair onderwijs. Een scholengemeenschap is een verzameling van verschillende scholen van eenzelfde onderwijsniveau (basis- of secundair onderwijs) die samenwerken op diverse vlakken (logistiek, studieaanbod, ...). Dat kunnen scholen zijn met eenzelfde of verschillende inrichtende macht en ze behoren tot eenzelfde of verschillend onderwijsnet.

Er is gewoon en buitengewoon basisonderwijs.

Het kleuteronderwijs is toegankelijk voor kinderen van 2,5 tot 6 jaar. In het **gewoon kleuteronderwijs** kunnen kinderen tussen 2,5 en 3 jaar op zeven momenten starten: op de eerste schooldag na elke vakantieperiode en op de eerste schooldag van februari. Vanaf 3 jaar kan een kleuter op elk moment van het schooljaar instappen. Voor het buitengewoon kleuteronderwijs gelden geen instapdagen. Als kinderen op 6 jaar nog niet rijp zijn om naar het eerste leerjaar te gaan, kunnen ze een jaar langer in de kleuterklas blijven. Dit is zo voor het gewoon kleuteronderwijs. In het buitengewoon kleuteronderwijs kan de overstap naar het lager onderwijs twee jaar uitgesteld worden.

Het **gewoon lager onderwijs** is bedoeld voor kinderen van 6 tot 12 jaar en omvat meestal zes aaneensluitende leerjaren. Een kind start meestal met het lager onderwijs wanneer het 6 jaar en dus leerplichtig is. Dit is ook de leeftijd waarop de weinige kinderen die geen kleuteronderwijs volgden, (gewoonlijk) instappen in de lagere school. Een kind brengt minimaal vier en maximaal acht jaar in het gewoon lager onderwijs door. In uitzonderlijke gevallen kan de overheid een afwijking op de minimumduur toestaan.

Het **buitengewoon basisonderwijs** is bedoeld voor kinderen die tijdelijk of permanent specifieke hulp nodig hebben. Dit kan omwille van een lichamelijke of mentale handicap, omwille van ernstige gedrags- of emotionele problemen of omwille van ernstige leerstoornissen.

Er zijn acht types in het buitengewoon basisonderwijs, aangepast aan de opvoedings- en onderwijsbehoeften van een bepaalde groep kinderen:

- type 1: kinderen met een lichte mentale handicap
- type 2: kinderen met een matige of ernstige mentale handicap
- type 3: kinderen met ernstige emotionele problemen en/of gedragsproblemen
- type 4: kinderen met een fysieke handicap
- type 5: kinderen die in een ziekenhuis opgenomen zijn of op medische gronden in een preventorium verblijven
- type 6: kinderen met een visuele handicap
- type 7: kinderen met een auditieve handicap
- type 8: kinderen met ernstige leerstoornissen

Een school voor buitengewoon basisonderwijs kan één of meer types organiseren. Type 1 en type 8 worden niet ingericht in het buitengewoon kleuteronderwijs.

De overheid is volop bezig met een hervorming die het onderwijs op maat nog verbetert: het **leerzorgkader**. Het is bedoeld voor het basis- en secundair onderwijs. Het leerzorgkader geeft een duidelijkere omschrijving van het aanbod in het gewoon onderwijs en het buitengewoon onderwijs en stemt het aanbod beter af op de individuele behoeften van elk kind.

Het buitengewoon lager onderwijs duurt zeven jaar. De normale overgang naar het secundair onderwijs is in het buitengewoon lager onderwijs dus voorzien op 13 jaar, maar een kind kan maximaal negen jaar in het buitengewoon lager onderwijs doorbrengen. Kinderen die 15 jaar worden vóór 1 januari van het lopende schooljaar kunnen geen lager onderwijs meer volgen.

Het **geïntegreerd basisonderwijs** (GON) is een samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs. Kinderen met een handicap volgen de lessen of activiteiten in een school voor gewoon onderwijs en krijgen hierbij hulp vanuit het buitengewoon onderwijs. Dit kan tijdelijk of permanent zijn voor een gedeelte van de lessen of voor alle lessen. GON is net zoals de initiatieven van zorgverbreding en speciale onderwijsleermiddelen bedoeld om zoveel mogelijk leerlingen de kans te geven gewoon onderwijs te volgen.

1.1.2 Inhoud

Het **kleuteronderwijs** is niet verplicht, maar wordt in Vlaanderen door bijna alle kinderen gevolgd. In het kleuteronderwijs werkt men aan de veelzijdige vorming van de kinderen en stimuleert men hun ontwikkeling zowel op cognitief als motorisch en affectief vlak.

Het aanbod in een school voor gewoon kleuteronderwijs omvat ten minste en waar mogelijk in samenhang, de volgende leergebieden:

- lichamelijke opvoeding
- muzische vorming
- Nederlands
- wereldoriëntatie
- wiskundige initiatie

Voor elk leergebied zijn er sinds 1 september 1998 ontwikkelingsdoelen voor het gewoon kleuteronderwijs van kracht. De ontwikkelingsdoelen beschrijven wat kleuters in de school leren.

Het gewoon **lager onderwijs** bouwt verder op het aanbod van het kleuteronderwijs en werkt rond dezelfde leergebieden, opnieuw in samenhang waar mogelijk. 'Wiskundige oriëntatie' is er wel vervangen door 'wiskunde' en vanaf het vijfde leerjaar is ook 'Frans' als tweede taal verplicht. In het gewoon lager onderwijs is er aandacht voor leergebiedoverschrijdende thema's zoals 'leren leren', 'sociale vaardigheden' en 'ICT'. Sinds 1 september 1998 zijn de eindtermen voor het gewoon lager onderwijs van kracht. Dat zijn minimumdoelen die de overheid noodzakelijk en bereikbaar acht voor de kinderen van de lagere school.

Voor het buitengewoon basisonderwijs gelden ontwikkelingsdoelen. Momenteel zijn er reeds ontwikkelingsdoelen uitgewerkt voor type 1, 2, 7 en 8.

Aan het einde van het basisonderwijs krijgen de leerlingen die de doelen van het leerplan bereikt hebben een getuigschrift basisonderwijs. Ook in het buitengewoon basisonderwijs kunnen kinderen in bepaalde gevallen een getuigschrift behalen dat dezelfde waarde heeft als dat van het gewoon basisonderwijs.

1.2 Het secundair onderwijs

Het secundair onderwijs is bedoeld voor jongeren van 12 tot 18 jaar. Het voltijds secundair onderwijs is sinds 1989 volgens de eenheidsstructuur georganiseerd. De eenheidsstructuur omvat graden, onderwijsvormen, studiegebieden en studierichtingen. Leerlingen maken pas in de tweede graad een definitieve studiekeuze zodat ze eerst met zoveel mogelijk vakken kennismaken.

Het grootste deel van de lessen in de **eerste graad** is basisvorming en bestaat uit:

- Nederlands
- Frans en eventueel Engels
- wiskunde
- geschiedenis
- aardrijkskunde
- artistieke opvoeding
- wetenschappen
- technologische opvoeding
- lichamelijke opvoeding
- godsdienst of zedenleer

Vanaf de **tweede graad** onderscheiden we vier verschillende onderwijsvormen:

- Het **algemeen secundair onderwijs** (ASO) legt de nadruk op een ruime algemene vorming. Er wordt niet voorbereid op een specifiek beroep. Het ASO legt vooral een stevige basis voor het volgen van hoger onderwijs en de meesten kiezen er dan ook voor om verder te studeren na het ASO.
- In het **technisch secundair onderwijs** (TSO) gaat de aandacht vooral naar algemene en technisch-theoretische vakken. Na het TSO kan de jongere een beroep uitoefenen of overstappen naar het hoger onderwijs. Bij deze opleiding horen ook praktijklessen.
- Het **kunstsecundair onderwijs** (KSO) koppelt een algemene, ruime vorming aan een actieve kunstbeoefening. Na het KSO kan de jongere een beroep uitoefenen of overstappen naar het hoger onderwijs.

- Het **beroepssecundair onderwijs** (BSO) is een praktijkgerichte onderwijsvorm waarin de jongere naast algemene vorming vooral een specifiek beroep aanleert.

De leerling kiest binnen één van deze onderwijsvormen voor een bepaalde studierichting. Een aantal studierichtingen start pas in de derde graad.

In de tweede en de **derde graad** is er een gemeenschappelijk en een optioneel deel. In het optionele gedeelte wordt de basisvorming aangevuld met een brede waaier van studiemogelijkheden. In de derde graad kan de specifieke vorming nog verfijnd worden met het oog op de uiteindelijke beroepskeuze of de eventuele studieplannen in het hoger onderwijs. In de derde leerjaren van de derde graad algemeen, technisch en secundair onderwijs, wordt geen basisvorming opgelegd omwille van de specificiteit.

Een leerling behaalt het **diploma secundair onderwijs** na het met vrucht beëindigen van zes jaar ASO, TSO of KSO of zeven jaar BSO. Met een diploma secundair onderwijs op zak heeft de jongere onbeperkte toegang tot het hoger onderwijs. De school, noch de onderwijsvorm of de studierichting spelen hier een rol. Uitzonderingen zijn de studierichtingen arts en tandarts waarvoor de jongere een toelatingsexamen moet afleggen.

Vanaf 2009-2010 worden de zevende specialisatiejaren in TSO en KSO (derde leerjaar derde graad) ondergebracht in het secundair-na-secundair, afgekort Se-n-Se. In deze arbeidsmarktgerichte opleidingen kunnen leerlingen zich specialiseren gedurende 1 tot 3 semesters. De Se-n-Se opleidingen worden georganiseerd door instellingen voor secundair onderwijs. Wie een opleiding afwerkt, behaalt een certificaat.

In het schooljaar 2000-2001 werd gestart met een experiment modulair onderwijs. In het **modulair onderwijs** bestaan geen graden of leerjaren, maar wel studiegebieden. Voor elk studiegebied is een opleidingsstructuur uitgetekend bestaande uit afzonderlijke leerstofpakketten, modules genoemd. Ook wordt er gewerkt op grond van vakkenintegratie. Modules en opleidingen leiden tot aparte (deel)certificaten. Onder bepaalde voorwaarden worden ook in het modulair onderwijs dezelfde studiebewijzen als in het lineair systeem uitgereikt.

Sommige jongeren zijn belemmerd in hun fysieke, psychologische, sociale of intellectuele ontwikkeling door een handicap of door leer- of opvoedingsmoeilijkheden. Ze hebben tijdelijk of permanent speciale hulp en aangepast onderwijs nodig. Daarvoor kunnen ze terecht in het **buitengewoon onderwijs**. Het buitengewoon onderwijs voorziet een pedagogisch en didactisch aanbod op maat van de leerling. De leerjaren in het buitengewoon secundair onderwijs (BuSO) komen zelden overeen met de schooljaren in het gewoon secundair onderwijs. Een leerling gaat pas over naar een volgende 'leerfase' als hij daar klaar voor is. De onderwijstypes van het buitengewoon basisonderwijs gelden ook voor het secundair onderwijs. Uitzondering is type 8 dat niet op secundair niveau georganiseerd wordt. In het buitengewoon secundair onderwijs worden opleidingsvormen georganiseerd volgens het type en volgens de mogelijkheden van de leerling:

- **Opleidingsvorm 1** geeft een sociale vorming met het oog op de integratie in een beschermd leefmilieu.
- **Opleidingsvorm 2** geeft een algemene en sociale vorming en een arbeidstraining met het oog op integratie in een beschermd leef- en werkmilieu.
- **Opleidingsvorm 3** geeft een algemene sociale en beroepsvorming met het oog op integratie in een gewoon leef- en werkmilieu.
- **Opleidingsvorm 4** geeft een voorbereiding op een studie in het hoger onderwijs en op integratie in het actieve leven.

Binnen iedere opleidingsvorm is de organisatie en het aanbod aangepast aan de specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften van elke leerling afzonderlijk.

De overheid is volop bezig met een hervorming die het onderwijs op maat nog verder moet verbeteren: het **leerzorgkader**. Het is bedoeld voor het basis- en secundair onderwijs. Het leerzorgkader geeft een duidelijkere omschrijving van het aanbod in het gewoon onderwijs en het buitengewoon onderwijs en stemt het aanbod beter af op de individuele behoeften van elk kind.

Het **geïntegreerd secundair onderwijs** (GON) is, net zoals in het basisonderwijs, een samenwerking tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs. Kinderen met een handicap kunnen zo de lessen of activiteiten volgen in een school voor gewoon onderwijs. Ze krijgen daarbij hulp van deskundigen uit het buitengewoon onderwijs. Dit kan tijdelijk of permanent zijn voor een gedeelte van de lessen of voor alle lessen.

Vanaf 15 of 16 jaar kan de leerling overstappen naar het **stelsel van leren en werken**. Alle jongeren in het deeltijds onderwijs moeten minimum 28 uren per week leren en werken. Deeltijds leren en werken wordt op twee manieren ingericht:

- in een centrum voor deeltijds onderwijs (CDO)
- in een Syntra (de leertijd)

In een **CDO** volgen de leerlingen 15 uren les per week. Ze vullen dit aan met een werkervaring die aansluit bij de opleiding. Leerlingen die niet klaar zijn om te werken, kunnen de overige 13 uur invullen met een voortraject

of brugproject bij een erkende promotor of een persoonlijk ontwikkelingstraject in een Centrum voor Deeltijdse Vorming (CDV). In een **Syntra** kunnen leerlingen een leerovereenkomst afsluiten die voorziet in vier dagen praktijkopleiding bij een kleine of middelgrote onderneming (KMO) of zelfstandige en in één dag theoretische vorming per week.

Via deze onderwijsvormen kunnen jongeren een getuigschrift van de tweede graad, de derde graad of een diploma van het secundair onderwijs behalen. Deze getuigschriften zijn gelijkwaardig met de studiebekrachtiging die wordt uitgereikt aan het einde van het voltijds beroepssecundair onderwijs.

1.3 HBO5 verpleegkunde

Op 1 september 2009 werd het hoger beroepsonderwijs (HBO5) ingevoerd in het Vlaams onderwijsbestel. De opleiding verpleegkunde die vroeger behoorde tot de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs ging vanaf die datum over naar het hoger beroepsonderwijs (HBO5 verpleegkunde).

HBO5 behoort tot het niveau hoger onderwijs. De opleidingen zijn beroepsgericht en situeren zich tussen het secundair onderwijs en de professionele bacheloropleidingen. De opleidingen HBO5 kunnen worden ingericht door centra voor volwassenenonderwijs of door hogescholen. HBO5 verpleegkunde wordt als enige uitzondering enkel ingericht door instellingen van het voltijds secundair onderwijs.

De driejarige opleiding HBO5 verpleegkunde (= 6 semesters) wordt modulair ingericht en leidt tot het diploma van gegradueerde.

De gegevens van HBO5 verpleegkunde vindt u in Deel I, Hoofdstuk 5. Die van het hoger beroepsonderwijs voor volwassenenonderwijs kan u vinden in Hoofdstuk 7.3 Hoger beroepsonderwijs van het volwassenenonderwijs. Momenteel zijn er nog geen hogescholen die deze opleidingen aanbieden.

1.4 Het hoger onderwijs

Het Vlaamse hoger onderwijs omvat vanaf het academiejaar 2004-2005 opleidingen die leiden tot de graad van bachelor en master. Het omvat ook opleidingen die afgesloten kunnen worden met een postgraduaat getuigschrift en na- en bijscholingen in het kader van de permanente vorming. Daarenboven wordt in het hoger onderwijs ook de graad van doctor verleend.

Bacheloropleidingen zijn in Vlaanderen ofwel professioneel gericht ofwel academisch gericht.

Professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn in de eerste plaats gericht op de beroepspraktijk en hebben tot doel de studenten te brengen tot een niveau van algemene en specifieke kennis en van competenties nodig voor de zelfstandige uitoefening van een beroep of groep van beroepen. Zo bieden ze een directe uitstroombaan naar de arbeidsmarkt. Deze opleidingen alsook de bachelor-na-bacheloropleidingen worden enkel binnen de hogescholen ingericht.

Voor **academisch gerichte bacheloropleidingen** vormt het doorstromen naar een masteropleiding de hoofd-doelstelling.

De **masteropleidingen** hebben tot doel de studenten te brengen tot een gevorderd niveau van kennis en competenties eigen aan het wetenschappelijk of artistiek functioneren in het algemeen en aan een specifiek domein van de wetenschappen of de kunsten in het bijzonder, dat noodzakelijk is voor de autonome beoefening van de wetenschappen of de kunsten of voor de aanwending van deze wetenschappelijke of artistieke kennis in de zelfstandige uitoefening van een beroep of groep van beroepen. Masteropleidingen zijn altijd academisch gericht, maar kunnen daarenboven ook een professionele gerichtheid hebben.

Academisch gerichte bacheloropleidingen, masteropleidingen en master-na-masteropleidingen worden zowel door de hogescholen als door de universiteiten georganiseerd.

Bacheloropleidingen sluiten aan bij het secundair onderwijs of volgen op een andere bacheloropleiding (bachelor-na-bachelor). Masteropleidingen sluiten aan bij een (academische) bacheloropleiding of volgen op een andere masteropleiding (master-na-master). Masteropleidingen kunnen ook toegankelijk zijn voor professioneel gerichte bachelors na het succesvol afronden van een schakelprogramma.

Bacheloropleidingen hebben een studieomvang van minstens 180 studiepunten. Bachelor-na-bacheloropleidingen hebben een omvang van minstens 60 studiepunten. Masteropleidingen hebben een studieomvang van minstens 60 studiepunten.

De ééncyclus-, tweecycli- en voortgezette opleidingen van de hogescholen, en de academische en de voortgezette opleidingen van de universiteiten zijn omgevormd naar bachelor- en masteropleidingen. De masteropleidingen worden vanaf het academiejaar 2007-2008 aangeboden.

De oude opleidingen worden jaar na jaar afgebouwd. Initiële lerarenopleidingen, initiële lerarenopleidingen van academisch niveau en sommige voortgezette lerarenopleidingen zijn niet opgenomen in de BAMA-structuur.

Voor de inschrijving voor een bacheloropleiding geldt als algemene toelatingsvoorwaarde het bezit van een diploma van secundair onderwijs, een diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, een diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie met uitzondering van het Getuigschrift Pedagogische Bekwaamheid of van een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend. Onverminderd de algemene toelatingsvoorwaarden wordt niemand toegelaten tot de bacheloropleidingen van de studiegebieden Audiovisuele en beeldende kunst en Muziek en podiumkunsten zonder geslaagd te zijn voor een artistieke toelatingsproef eigen aan deze opleidingen.

Voor de inschrijving in een bacheloropleiding in de studiegebieden Geneeskunde en Tandheelkunde geldt als bijkomende toelatingsvoorwaarde dat men moet slagen voor een toelatingsexamen.

In het decreet van 4 april 2003 betreffende de Herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen wordt geregeld dat de hogescholen en de universiteiten associaties vormen. Een associatie is een vzw waaraan hogescholen en universiteiten, sinds de herstructurering van het hoger onderwijs, bepaalde beslissingsbevoegdheden kunnen overdragen. Een associatie bestaat uit enerzijds één universiteit, die de bevoegdheid heeft tot het autonoom aanbieden van zowel bachelor- als masteropleidingen, en anderzijds ten minste één hogeschool. Geen enkele universiteit of hogeschool kan deel uitmaken van meer dan één associatie. De hogescholen kunnen in het kader van een associatie opleidingen aanbieden die leiden tot de graad van master.

Vanaf het academiejaar 2005-2006 zijn de studieprogramma's en de curricula in het hoger onderwijs flexibel. Naast voltijds studeren, kunnen studenten ook kiezen voor deeltijdse studietrajecten. Studenten kunnen kiezen voor modeltrajecten en meer geïndividualiseerde trajecten. Geïndividualiseerde trajecten zijn op maat van de individuele student. Voor studenten wordt het op die manier mogelijk een deel van de studies op eigen tempo te doorlopen.

De flexibiliseringsmaatregelen, ingevoerd door het flexibiliseringsdecreet van 30 april 2004, zijn een rechtstreeks gevolg van de Europese afspraken over onderwijs. Hierdoor wordt tegemoetgekomen aan de derde doelstelling van de Bologna-verklaring, namelijk 'de geleidelijke invoering van een ECTS-compatibel credit(accumulatie) systeem', dat de mobiliteit van de studenten moest bevorderen en moest bijdragen aan de flexibiliteit van onderwijssystemen. Credits kunnen ook buiten de context van het formeel hoger onderwijs verworven worden. Per associatie is er een instantie die de EVC's (elders verworven competenties) en EVK's (eerder verworven kwalificaties) valideert. Het is deze instantie die, na een onderzoek, bekwaamheidsbewijzen uitreikt.

De studieprogramma's worden niet langer in studiejaren georganiseerd maar in opleidingsonderdelen van ten minste 3 studiepunten. Een studiepunt komt overeen met ten minste 25 en ten hoogste 30 uren voorgeschreven onderwijs-, leer- en evaluatieactiviteiten, waarmee de studieomvang van elke opleiding of elk opleidingsonderdeel wordt uitgedrukt.

Een student die 10 op 20 behaalt, ontvangt een creditbewijs. Door de invoering van dit creditbewijs ontstaat een accumulatiesysteem waarin een graad of diploma wordt behaald door de accumulatie van een bepaald aantal credits.

1.5 Levenslang leren

1.5.1 Deeltijds kunstonderwijs (DKO)

Het deeltijds kunstonderwijs is aanvullend onderwijs en richt zich zowel tot kinderen, jongeren als volwassenen. Deelnemers schrijven zich op vrijwillige basis in en betalen hiervoor inschrijvingsgeld. Het DKO beoogt de kunstzinnige vorming van kinderen en volwassenen. Het draagt op die manier bij tot hun persoonlijkheidsvorming. Leerlingen maken kennis met kunst in al zijn uitingsvormen. Ze leren om deze kritisch te benaderen en te beleven en ze kunnen deze kunstvormen ook zélf beoefenen. Dit gebeurt individueel of in groep (bv. in een orkest, een dansgroep of een toneelgezelschap). Het deeltijds kunstonderwijs bereidt jongeren grondig voor op een professionele artistieke loopbaan in het hoger kunstonderwijs. Bovendien bevordert het de kwaliteit van het sociaal-cultureel leven in Vlaanderen.

In het deeltijds kunstonderwijs zijn er vier verschillende studierichtingen:

- beeldende kunst
- muziek
- woordkunst
- dans

Elke studierichting heeft een eigen structuur met graden en opties die wettelijk vastgelegd zijn.

Kinderen kunnen vanaf 6 jaar starten in de studierichting dans en beeldende kunst. Voor de studierichtingen muziek en woordkunst is de beginleeftijd 8 jaar.

Elke studierichting bestaat uit verschillende graden: een lagere graad, een middelbare graad en een hogere graad. Enkel in de studierichting beeldende kunst bestaat ook nog een specialisatiegraad. Bij het succesvol beëindigen van elke graad ontvangt de leerling een eindattest of getuigschrift dat aangeeft welk niveau hij bereikt heeft.

1.5.2 Volwassenenonderwijs

1.5.2.1 Structuur en organisatie

Het volwassenenonderwijs staat los van de initiële onderwijsloopbaan. Cursisten kunnen er een erkend diploma, getuigschrift of certificaat behalen. Volwassenen van minimum 18 jaar, en jongeren die aan de voltijdse leerplicht voldaan hebben, mogen zich inschrijven. Naargelang de gekozen cursus kunnen er ook specifieke toelatingsvoorwaarden zijn.

Het nieuwe decreet op het volwassenenonderwijs van 15 juni 2007 reorganiseert het volwassenenonderwijs grondig en bevat volgende krachtlijnen:

- de volwaardige integratie van de basiseducatie in het (volwassenen)onderwijs;
- de introductie van het hoger beroepsonderwijs;
- de oprichting van 13 regionale samenwerkingsverbanden (= de consortia volwassenenonderwijs);
- de keuze voor een modulaire opleidingsstructuur;
- een nieuwe ondersteuningsstructuur voor het volwassenenonderwijs

Het volwassenenonderwijs wordt ingedeeld in:

- de basiseducatie;
- het secundair volwassenenonderwijs;
- het hoger beroepsonderwijs.
- de specifieke lerarenopleiding.

De basiseducatie situeert zich op het niveau van het lager onderwijs en de eerste graad van het voltijds secundair onderwijs, met uitzondering van de leergebieden alfabetisering Nederlands tweede taal, Nederlands tweede taal en talen die gerangschikt worden volgens het Europees referentiekader voor moderne vreemde talen.

Het secundair volwassenenonderwijs situeert zich op het niveau van de tweede en de derde graad van het voltijds secundair onderwijs, met uitzondering van de studiegebieden Nederlands tweede taal, talen richtgraad 1 en 2 en talen richtgraad 3 en 4 die gerangschikt worden volgens het Europees referentiekader voor moderne vreemde talen.

Het hoger beroepsonderwijs omvat beroepsgerichte opleidingen op niveau 5 van de Vlaamse kwalificatiestructuur.

De specifieke lerarenopleiding neemt binnen het onderwijsveld een eigen plaats in en is niet gekoppeld aan een onderwijsniveau.

De **centra voor basiseducatie** zijn pluralistische centra, opgericht onder de vorm van een vzw. De algemene vergadering bestaat voor minstens een kwart uit vertegenwoordigers van gemeenten, provincies, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, OCMW's of districten.

Vanaf 1 september 2008 fuseren de bestaande 29 centra tot 13 centra. Er is één centrum per werkingsgebied van een consortium volwassenenonderwijs.

De **centra voor volwassenenonderwijs** zijn opgericht als vrij centrum of als officieel centrum. In de referentieperiode die in dit jaarboek opgenomen is, zijn er 112 centra voor volwassenenonderwijs. Ze bieden secundair volwassenenonderwijs, hoger beroepsonderwijs en specifieke lerarenopleidingen aan. Enkele centra voor volwassenenonderwijs organiseren ook de taalexamencommissies voor onderwijzend personeel.

Vanaf 1 september 2008 zijn de 13 **consortia volwassenenonderwijs** operationeel. Deze regionale samenwerkingsverbanden zullen het opleidingsaanbod van de centra voor basiseducatie en de centra voor volwassenenonderwijs optimaliseren en op elkaar afstemmen. Ze zullen ook samenwerken met andere publieke verstrekkers van opleidingen voor volwassenen. De consortia hebben verder de opdracht om de dienstverlening voor cursisten te verbeteren.

De **huizen van het Nederlands** bieden zelf geen volwassenenonderwijs aan maar werken nauw samen met actoren uit het volwassenenonderwijs. Alle centra voor basiseducatie; alle centra voor volwassenenonderwijs met een aanbod Nederlands tweede taal (NT2); de VDAB-centra; Syntra; universitaire talencentra; provinciale overheden; de Vlaamse Gemeenschapscommissie en de stedelijke overheden van Antwerpen en Gent zetelen als partners in de huizen van het Nederlands.

Er zijn acht huizen van het Nederlands: één voor elke Vlaamse provincie en telkens één voor de steden Antwerpen, Brussel en Gent. Het zijn vzw's met anderstalige volwassenen als doelgroep. Ze staan in voor de organisatie en coördinatie van de intake, testing en doorverwijzing van kandidaat-cursisten en cursisten NT2. Hiervoor brengen zij het aanbod NT2 in hun werkingsgebied in kaart en onderzoeken ze de noden van anderstaligen op zoek naar een cursus. De huizen van het Nederlands zijn net zo verspreid als de onthaalbureaus waarmee ze nauw samenwerken voor de inburgering van anderstalige nieuwkomers.

1.5.2.2 Aanbod

Het volwassenenonderwijs wordt **modulair** georganiseerd. De leerstof wordt onderverdeeld in een aantal modules. Het centrum is vrij om een module over een gedeelte van het jaar of over een heel jaar te spreiden. De modules kunnen dus op verschillende ogenblikken van het jaar starten en de cursist kan zelf het studiepakket samenstellen en de duur van de studie bepalen.

De modules kunnen georganiseerd worden in **contactonderwijs** of in **gecombineerd onderwijs**. Bij contactonderwijs worden alle lessen in het centrum gegeven. Bij gecombineerd onderwijs wordt een deel van de module in de klas gegeven en een deel van de module kan zelfstandig verwerkt worden, thuis of in een open leercentrum. Tot en met het schooljaar 2011-2012 worden ook nog **lineaire opleidingen** georganiseerd met één of meerdere leerjaren.

De opleidingen van de **basiseducatie** worden ingedeeld in volgende leergebieden:

- alfabetisering Nederlands tweede taal
- Nederlands tweede taal (NT2)
- Nederlands
- wiskunde
- maatschappij-oriëntatie
- informatie- en communicatietechnologie (ICT)
- opstap talen Engels en Frans

De opleidingen van het **secundair volwassenenonderwijs** worden georganiseerd op het niveau van het voltijds secundair onderwijs, uitgezonderd de eerste graad, en zijn ingedeeld in volgende studiegebieden:

- algemene vorming
- auto
- bijzondere educatieve noden
- boekbinden
- bouw
- chemie
- decoratieve technieken
- diamantbewerking
- grafische technieken
- handel
- hout
- huishoudelijk onderwijs
- informatie- en communicatietechnologie (ICT)
- juwelen
- kant
- koeling en warmte
- land- en tuinbouw
- lederbewerking
- lichaamsverzorging
- maritieme opleidingen
- mechanica-elektriciteit
- mode
- muziekinstrumentenbouw
- Nederlands tweede taal (NT2)
- personenzorg
- smeden
- talen richtgraad 1 en 2
- talen richtgraad 3 en 4
- textiel
- toerisme
- voeding

Binnen het studiegebied 'algemene vorming' worden ook de opleidingen van het vroegere 'tweedekansonderwijs' aangeboden. Met deze opleidingen kunnen volwassenen nog een diploma secundair onderwijs behalen. De centra voor volwassenenonderwijs richten zelf de examens in en reiken het diploma secundair onderwijs uit.

De opleidingen van het **hoger beroepsonderwijs** worden ingedeeld in volgende studiegebieden:

- industriële wetenschappen en technologie
- handelswetenschappen en bedrijfskunde
- gezondheidszorg
- onderwijs
- sociaal-agogisch werk
- biotechniek

Het hoger beroepsonderwijs werd voor de eerste keer geïntroduceerd in het decreet op het volwassenenonderwijs maar wordt uitgebreid met de opleiding verpleegkunde die vroeger behoorde tot de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs en die ingericht wordt door instellingen van het gewoon voltijds secundair onderwijs. Ook hogescholen zullen de kans krijgen om opleidingen van het hoger beroepsonderwijs in te richten.

Het volwassenenonderwijs biedt ook **specifieke lerarenopleidingen** aan die leiden tot het diploma van leraar.

2. ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJSSYSTEEM

2.1. Leerplicht voor alle kinderen van zes tot achttien jaar

In de Belgische grondwet staat dat elk kind recht heeft op onderwijs. Om dit leerrecht te garanderen, is er **leerplicht**. De leerplicht begint op 1 september van het jaar waarin een kind zes jaar wordt en duurt twaalf volle schooljaren. Een leerling is voltijds leerplichtig tot vijftien of zestien jaar. Nadien geldt enkel nog de deeltijdse leerplicht (= een combinatie van deeltijds leren en werken). De meeste jongeren blijven echter voltijds secundair onderwijs volgen.

De leerplicht eindigt op de achttiende verjaardag of op 30 juni van het kalenderjaar waarin de jongere achttien wordt. Als een leerling stopt op zijn achttiende verjaardag en het lopende schooljaar niet afmaakt, heeft hij geen recht op een studiebewijs of diploma van de gevolgde richting.

Voor jongeren die vóór hun achttiende het diploma secundair onderwijs behalen, stopt de leerplicht op dat ogenblik.

Alle scholen zijn in principe gemengd want een school mag geen leerlingen weigeren op basis van geslacht.

De leerplicht geldt voor alle kinderen die in België verblijven. Ook kinderen met een vreemde nationaliteit zijn leerplichtig. Vanaf de zestigste dag na hun registratie in de gemeente moeten zij ingeschreven zijn in een school en regelmatig de lessen volgen. Scholen mogen leerlingen zonder verblijfsvergunning niet weigeren. Leerlingen die met succes een opleiding voltooien, krijgen een diploma. Om het recht op onderwijs te vrijwaren, maakte de Vlaamse overheid afspraken met de federale overheid. In een federale rondzendbrief staat dat de politieke leerplichtige kinderen van illegalen niet tijdens schooltijd mag afhaken.

De leerplicht is in België niet gelijk aan schoolplicht. Kinderen moeten niet noodzakelijk naar school om te leren. Ouders kunnen kiezen voor **huisonderwijs** en moeten dit meedelen aan het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. De overheid controleert namelijk of alle leerplichtige leerlingen effectief leren. Als dit niet zo is, kan een rechtbank ouders hiervoor straffen. In de praktijk kiezen weinig ouders voor huisonderwijs.

Voor een kind met bijzondere noden dat onmogelijk naar school kan, is **permanent onderwijs aan huis** mogelijk. De provinciale **Commissie van Advies voor het Buitengewoon Onderwijs (CABO)** moet hiervoor toelating geven. Het CABO kan ook beslissen tot vrijstelling van de leerplicht. Dit gebeurt enkel als het kind zo'n ernstige fysieke en/of psychische handicap heeft dat het onmogelijk onderwijs kan volgen.

2.2. Vrijheid van onderwijs

Vrijheid van onderwijs is een grondwettelijk recht in België. Elke natuurlijke persoon of rechtspersoon mag onderwijs organiseren en kan daarvoor instellingen oprichten. De overheid mag niet preventief optreden tegen de oprichting van vrije scholen. Nog volgens de grondwet is de overheid verplicht neutraal onderwijs in te richten.

De '**inrichtende macht**' (of het schoolbestuur) is een sleutelbegrip voor de organisatie van het Vlaams onderwijs. De inrichtende macht is verantwoordelijk voor één of meerdere scholen en is vergelijkbaar met een raad van bestuur in een bedrijf. De inrichtende macht neemt de vorm aan van een overheid, een natuurlijke persoon of een rechtspersoon/rechtspersonen.

De inrichtende machten beschikken over een ruime autonomie. Ze kiezen vrij hun onderwijsmethoden en kunnen hun onderwijs op een bepaalde levensbeschouwing of pedagogische opvatting baseren. Ze mogen ook hun eigen leerplannen en lesroosters vastleggen en stellen zelf hun personeel aan. Maar voor erkenning of financiële steun door de overheid, moeten ze wel de eindtermen bereiken. Verder moeten scholen beschikken over genoeg

didactisch materiaal en over bewoonbare gebouwen die moeten voldoen aan bepaalde veiligheidsvoorschriften en hygiënenormen.

De grondwet waarborgt ook de keuzevrijheid van de ouders. Ouders en kinderen moeten over een school naar keuze kunnen beschikken op een redelijke afstand van de woonplaats.

Een **onderwijsnet** is een representatieve vereniging van inrichtende machten en neemt dikwijls bepaalde verantwoordelijkheden van de inrichtende macht over. Ze stellen bijvoorbeeld eigen leerplannen en lesroosters op. De betrokken inrichtende machten staan zo een deel van hun autonomie af aan de netten.

Er zijn drie onderwijsnetten:

- Het **GO! onderwijs** van de Vlaamse Gemeenschap is het officieel onderwijs dat door de openbare instelling 'het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap' georganiseerd wordt in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap. Het GO! is door de grondwet verplicht tot neutraliteit. De religieuze, filosofische of ideologische overtuiging van de ouders en de leerlingen moet gerespecteerd worden.
- Het **gesubsidieerd officieel onderwijs** (OGO) omvat het gemeentelijk onderwijs (georganiseerd door de gemeentebesturen) en het provinciaal onderwijs (georganiseerd door de provinciebesturen). De inrichtende machten van dit onderwijs zijn verenigd in twee koepels: het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG) en het Provinciaal Onderwijs Vlaanderen (POV).
- Het **gesubsidieerd vrij onderwijs** (VGO) wordt door een privépersoon of privé-organisatie ingericht. De inrichtende macht is vaak een vereniging zonder winstoogmerk (vzw). Het vrij onderwijs bestaat hoofdzakelijk uit katholieke scholen. Zij zijn verenigd in de koepel Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO). Er zijn ook protestantse, joodse, orthodoxe, islamitische, ... scholen. Naast de confessionele scholen bestaan er scholen die niet aan een godsdienst gebonden zijn. Voorbeelden zijn de methodescholen (op basis van de inzichten van Freinet, Montessori of Steiner) die specifieke pedagogische methodes toepassen.

Een klein aantal scholen in Vlaanderen is niet erkend door de overheid. Dit zijn de **privéscholen**. Zij ontvangen geen geld van de overheid.

Het onderwijs dat voor en door de overheid wordt georganiseerd (het GO! en het gemeentelijk en provinciaal onderwijs), wordt **officieel onderwijs** genoemd. Erkend onderwijs uit privé-initiatief heet **vrij onderwijs**.

2.3 Centra voor leerlingenbegeleiding

Het centrum voor leerlingenbegeleiding of CLB is een door de overheid gefinancierde dienst. In Vlaanderen zijn er 73 centra, die elk tot één van de drie onderwijsnetten behoren. Maar een CLB werkt netoverschrijdend en kan dus ook scholen begeleiden die tot een ander onderwijsnet behoren.

Leerlingen, ouders, leraren en schooldirecties kunnen op het CLB een beroep doen voor informatie, hulp en begeleiding. De CLB-begeleiding is gratis en steunt op vier belangrijke pijlers:

- het leren en studeren
- de schoolloopbaan
- de preventieve gezondheidszorg
- de sociaal-emotionele ontwikkeling

Het gaat dus om een multidisciplinaire begeleiding. Het CLB werkt hiervoor samen met welzijns- en gezondheidsinstellingen. In een CLB werken artsen, maatschappelijk werkers, pedagogen, psychologen, psychologisch assistenten en verpleegkundigen. Afhankelijk van de plaatselijke behoeften en omstandigheden, werken er ook logopedisten, kinesisten, ... Elk teamlid heeft een aantal specifieke opdrachten, maar werkt steeds samen met de andere teamleden.

De leerling staat steeds centraal en de begeleiding is gebaseerd op vertrouwen en dialoog. Een begeleiding start pas nadat een leerling of een ouder daartoe het initiatief neemt. Een school kan het CLB wel vragen om een leerling te begeleiden, maar dan zal het centrum altijd de uitdrukkelijke toestemming vragen aan de ouders (voor een leerling jonger dan 12 jaar) of aan de leerling zélf (vanaf 12 jaar). Enkel bij spijbelgedrag is begeleiding door een CLB verplicht. Het CLB organiseert ook medische onderzoeken die in sommige leerjaren verplicht zijn. In het kader van preventieve gezondheidszorg dient de CLB-arts dan een aantal vaccinaties toe. Wanneer er op school een besmettelijke ziekte circuleert, treft het CLB samen met de school maatregelen om verdere verspreiding te voorkomen.

Het CLB-aanbod richt zich vooral op jongeren die leerbedreigd zijn door hun sociale achtergrond en leefsituatie. Het CLB behandelt alle gegevens vertrouwelijk en werkt onafhankelijk. Zo helpt de begeleiding door het CLB mee aan gelijke onderwijskansen voor alle jongeren. Het CLB is ook de instantie die jongeren doorverwijst naar

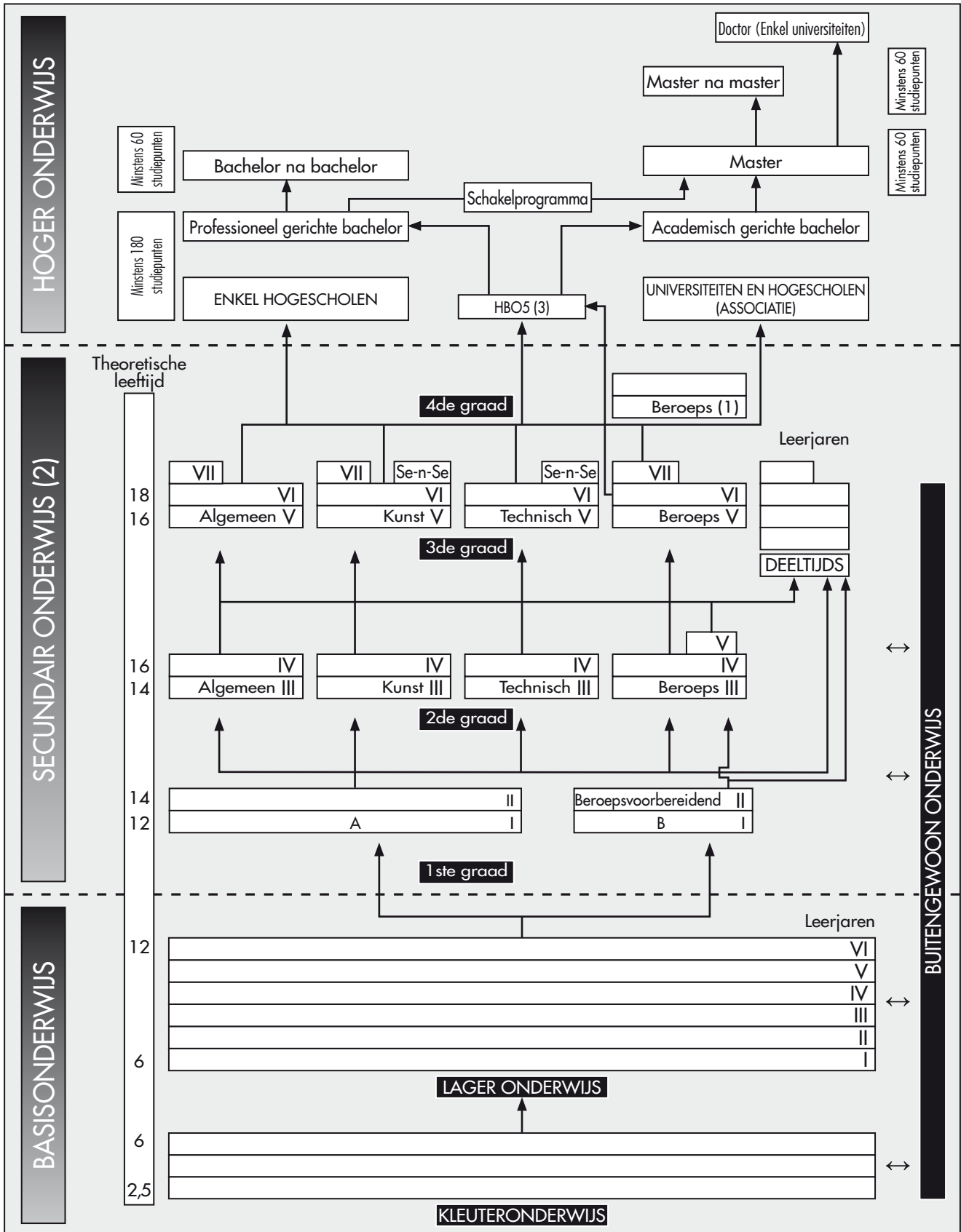

het buitengewoon onderwijs als dat nodig zou zijn. Het CLB heeft een draaischijffunctie en brengt jongeren naar de gepaste hulpverlening. Daarom is het CLB binnen de Integrale Jeugdhulp een belangrijke partner. De Integrale Jeugdhulp bestaat naast het CLB uit zes grote jeugdhulpsectoren die samenwerken om hun aanbod beter op elkaar af te stemmen.

De samenwerking tussen de school en het CLB is vastgelegd in een beleidsplan of -contract. Om de kwaliteit te waarborgen, werkt het CLB op basis van een kwaliteitshandboek en een kwaliteitsplan. Een onafhankelijke CLB-inspectie kijkt toe op de uitvoering hiervan;

Deze tekst is gebaseerd op de publicatie "Onderwijs in Vlaanderen, een brede kijk op het Vlaamse onderwijslandschap", editie 2008.

STRUCTUUR VAN HET VLAAMS ONDERWIJS SCHOOLJAAR 2009-2010

- (1) Iedereen die het tweede leerjaar van de 3de graad met vrucht heeft beëindigd of geslaagd is in een toelatingsexamen, heeft toegang tot de 4de graad beroepsonderwijs.
- (2) Het modulair onderwijs wordt niet in graden en leerjaren ingedeeld en is bijgevolg niet in het schema opgenomen.
- (3) De opleidingen hoger beroepsonderwijs (HBO5) kunnen ingericht worden door de centra voor volwassenenonderwijs maar ook door de hogescholen. HBO5 verpleegkunde wordt georganiseerd door instellingen van het voltijds secundair onderwijs. Het HBO5 behoort tot het hoger onderwijs.

TOELICHTING

1. LEERLINGEN EN STUDENTEN

1.1. Algemeen

De in dit statistisch jaarboek vermelde leerlingenaantallen hebben betrekking op alle ingeschreven leerlingen op 1 februari 2010. In het hoger onderwijs wordt (tenzij anders vermeld) het aantal actieve inschrijvingen weergegeven op 30 september 2010. Eén student kan meerdere inschrijvingen hebben in het hoger onderwijs.

In het volwassenenonderwijs wordt het aantal inschrijvingen in opleidingen gestart binnen de referentieperiode geteld. In het deeltijds kunstonderwijs en BIS (Begeleid Individueel Studeren) wordt het aantal inschrijvingen geteld. Dit aantal ligt hoger dan het aantal fysieke personen, omdat een leerling voor meerdere cursussen ingeschreven kan zijn.

Op 1 januari 1995 werd de provincie Brabant opgesplitst in de provincies Vlaams- en Waals-Brabant. Als gevolg hiervan werd de Vlaamse Gemeenschapscommissie vanaf die datum de inrichtende macht van de Vlaamse provinciale scholen die op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gelegen waren. In de evolutietabellen werden de leerlingen in de onderwijsinstellingen van de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor het schooljaar 1994-1995 bij het provinciaal onderwijs geteld. Vanaf het schooljaar 1995-1996 werden deze leerlingenaantallen bij het gemeentelijk onderwijs geteld, aangezien het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG) met ingang van 1 september 1995 de onderwijsinstellingen die ressorteren onder de Vlaamse Gemeenschapscommissie vertegenwoordigt.

In de tabellen waar een opdeling naar provincie wordt gemaakt, wordt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest apart beschouwd.

De nationaliteit van de leerling is een gegeven dat door de scholen wordt aangeleverd aan het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. Niet de nationaliteit bij geboorte, maar bij inschrijving in de school wordt geregistreerd in de databank. Bij inschrijving in het hoger onderwijs wordt de officiële nationaliteit geregistreerd.

1.2. Buitengewoon onderwijs

De leerlingen in het buitengewoon onderwijs van het type 5 worden niet in de tabellen opgenomen. Deze leerlingen volgen, omwille van een langdurige ziekte, tijdelijk les in het buitengewoon onderwijs. Om dubbeltellingen te vermijden (leerlingen in een type 5-school mogen ook ingeschreven blijven in hun oorspronkelijke school), worden deze leerlingen niet in het cijfermateriaal van het buitengewoon onderwijs meegeteld.

De registratie op 1 februari geeft slechts een momentopname weer van het aantal leerlingen in het buitengewoon onderwijs van het type 5. Het leerlingenaantal fluctueert gedurende het ganse jaar. Hierdoor is het meer aangegeven om de gemiddelde aanwezigheid op jaarbasis in het buitengewoon onderwijs van het type 5 aan te geven. De gemiddelde aanwezigheid op jaarbasis wordt berekend voor de periode tussen 1 februari 2009 en 31 januari 2010 en wordt in voetnoot onder de tabellen vermeld.

In het verleden (jaarboeken vóór 1996-1997) werden de leerlingen in het buitengewoon onderwijs van het type 5 wel in het cijfermateriaal opgenomen. Om een vergelijking mogelijk te maken werden de leerlingen van het type 5 in de evolutietabellen van het buitengewoon onderwijs in mindering gebracht voor alle vermelde schooljaren.

Ook de instellingen die buitengewoon onderwijs van het type 5 aanbieden, de zogenaamde 'ziekenhuisscholen', worden niet in de tabellen opgenomen. Ze staan wel in voetnoot onder de tabellen vermeld.

1.3. Kleuteronderwijs

Voor het derde jaar op rij is er een forse toename van de leerlingenpopulatie in het kleuteronderwijs. Ten opzichte van het schooljaar 2008-2009 stijgt het aantal kleuters met +6.894 of +2,81%. Deze stijging is volledig terug te vinden in het gewoon kleuteronderwijs. In het buitengewoon kleuteronderwijs daalt het aantal kleuters met 15, een daling met 0,76%.

	Gewoon kleuteronderwijs		Buitengewoon kleuteronderwijs		Totaal kleuteronderwijs	
99-00 t.o.v. 98-99	-1.954	of -0,81%	-13	of -0,73%	-1.967	of -0,81%
00-01 t.o.v. 99-00	-6	of -0,00%	-66	of -3,74%	-72	of -0,03%
01-02 t.o.v. 00-01	-1.063	of -0,44%	-15	of -0,88%	-1.078	of -0,45%
02-03 t.o.v. 01-02	-1.401	of -0,59%	+40	of +2,37%	-1.361	of -0,57%
03-04 t.o.v. 02-03	-1.466	of -0,62%	-6	of -0,35%	-1.472	of -0,62%
04-05 t.o.v. 03-04	-1.779	of -0,76%	+71	of +4,13%	-1.708	of -0,72%
05-06 t.o.v. 04-05	-463	of -0,20%	+30	of +1,68%	-433	of -0,18%
06-07 t.o.v. 05-06	+635	of +0,27%	+86	of +4,72%	+721	of +0,31%
07-08 t.o.v. 06-07	+4.186	of +1,79%	+43	of +2,25%	+4.229	of +1,80%
08-09 t.o.v. 07-08	+5.952	of +2,51%	+27	of +1,38%	+5.979	of +2,50%
09-10 t.o.v. 08-09	+6.909	of +2,84%	-15	of -0,76%	+6.894	of +2,81%

1.4. Lager onderwijs

Het aantal leerlingen in het lager onderwijs steeg tijdens de periode 1995-1996 tot en met 2000-2001. Vanaf het schooljaar 2001-2002 is er een voortdurende daling van het aantal leerlingen in het lager onderwijs. In het gewoon lager onderwijs neemt de schoolbevolking af met -0,44%. In het buitengewoon lager onderwijs stijgt het aantal leerlingen met 162, een toename met 0,59%.

	Gewoon lager onderwijs		Buitengewoon lager onderwijs		Totaal lager onderwijs	
99-00 t.o.v. 98-99	+3.524	of +0,87%	+792	of +3,18%	+4.316	of +1,00%
00-01 t.o.v. 99-00	+778	of +0,19%	+485	of +1,89%	+1.263	of +0,29%
01-02 t.o.v. 00-01	-1.797	of -0,44%	+582	of +2,22%	-1.215	of -0,28%
02-03 t.o.v. 01-02	-3.218	of -0,79%	+107	of +0,44%	-3.111	of -0,72%
03-04 t.o.v. 02-03	-4.693	of -1,16%	+51	of +0,19%	-4.642	of -1,08%
04-05 t.o.v. 03-04	-5.705	of -1,43%	-184	of -0,68%	-5.889	of -1,38%
05-06 t.o.v. 04-05	-4.937	of -1,25%	-15	of -0,06%	-4.952	of -1,18%
06-07 t.o.v. 05-06	-1.816	of -0,47%	+41	of +0,15%	-1.775	of -0,43%
07-08 t.o.v. 06-07	-2.600	of -0,67%	+346	of +1,29%	-2.254	of -0,54%
08-09 t.o.v. 07-08	-2.675	of -0,70%	+403	of +1,48%	-2.272	of -0,55%
09-10 t.o.v. 08-09	-1.685	of -0,44%	+162	of +0,59%	-1.523	of -0,37%

1.5. Secundair onderwijs met volledig leerplan

De schoolbevolking in het voltijds secundair onderwijs kende van 1995-1996 tot 2000-2001 een continue daling. Sindsdien steeg het aantal leerlingen in het secundair onderwijs elk schooljaar, zij het in 2006-2007 slechts in geringe mate en enkel in het buitengewoon secundair. Vanaf het schooljaar 2007-2008 zette een dalende trend in.

Op 1 september 2009 werd het hoger beroepsonderwijs (HBO5) ingevoerd in het Vlaams onderwijsbestel. De opleiding verpleegkunde die vroeger behoorde tot de vierde graad van het beroepssecundair onderwijs, ging vanaf die datum over naar het hoger beroepsonderwijs (HBO5 verpleegkunde). HBO5 behoort tot het niveau hoger onderwijs. De daling van het aantal leerlingen in het gewoon secundair onderwijs met -6.401 eenheden is vooral hieraan te wijten. Op 1 februari 2010 werden er 5.271 cursisten geteld in HBO5 verpleegkunde.

In het buitengewoon secundair onderwijs zet de stijgende trend zich verder. Het aantal leerlingen neemt toe met 467, een toename met 2,52%.

	Gewoon secundair onderwijs		Buitengewoon secundair onderwijs		Totaal secundair onderwijs	
99-00 t.o.v. 98-99	-5.113	of -1,22%	+115	of +0,73%	-4.998	of -1,15%
00-01 t.o.v. 99-00	-1.910	of -0,46%	-11	of -0,07%	-1.921	of -0,45%
01-02 t.o.v. 00-01	+736	of +0,18%	+321	of +2,04%	+1.057	of +0,25%
02-03 t.o.v. 01-02	+5.300	of +1,28%	+318	of +1,98%	+5.618	of +1,31%
03-04 t.o.v. 02-03	+8.543	of +2,04%	+390	of +2,38%	+8.933	of +2,05%
04-05 t.o.v. 03-04	+7.126	of +1,67%	+601	of +3,58%	+7.727	of +1,74%
05-06 t.o.v. 04-05	+4.502	of +1,03%	+408	of +2,35%	+4.910	of +1,09%
06-07 t.o.v. 05-06	-212	of -0,05%	+388	of +2,18%	+176	of +0,04%
07-08 t.o.v. 06-07	-1.023	of -0,23%	+74	of +0,41%	-949	of -0,21%
08-09 t.o.v. 07-08	-2.169	of -0,49%	+285	of +1,56%	-1.884	of -0,41%
09-10 t.o.v. 08-09	-6.401	of -1,47%	+467	of +2,52%	-5.934	of -1,31%

Tijdens het schooljaar 2009-2010 telde het onthaaljaar voor anderstalige nieuwkomers 2.431 leerlingen.

1.6. Hoger onderwijs

Voor de academiejaren 1999-2000 tot en met 2007-2008 waren de data voor hoger onderwijs afkomstig uit de Databank Tertiair Onderwijs (DTO). Vanaf het academiejaar 2008-2009 worden de data van het hoger onderwijs geregistreerd in de Databank Hoger Onderwijs (DHO). Deze nieuwe databank is er gekomen naar aanleiding van het Financieringsdecreet. In DHO worden de data verzameld per inschrijving, terwijl dit voordien per student gebeurde.

In dit jaarboek worden de cijfers dan ook per inschrijving weergegeven. Eén student kan meerdere inschrijvingen hebben in het hoger onderwijs. Het aantal inschrijvingen is dus niet gelijk aan het aantal studenten. In de tabellen hieronder wordt wel per student gerapporteerd om de vergelijking met vroegere academiejaren mogelijk te maken.

In tegenstelling met de data van het hoger onderwijs in de jaarboeken vóór 2008-2009 en tot de cijfers van basis- en secundair onderwijs in dit jaarboek, is de teldatum niet 1 februari maar wel 30 september. In het hoger onderwijs kunnen studenten zich immers gedurende het volledige academiejaar in- en uitschrijven. De cijfers van 30 september, na afloop van het academiejaar, geven een realistischer beeld van de studentenpopulatie. In deze editie zijn de inschrijvingen opgenomen die nog actief waren op 30 september 2010. Inschrijvingen waarvoor werd uitgeschreven vóór deze datum, worden niet vermeld in de tabellen (behalve op de pagina's 251 en 253: daar worden de uitschrijvingen éénmalig vermeld).

In het academiejaar 2009-2010 steeg de totale studentenpopulatie in de basisopleidingen met 5,73% ten opzichte van het academiejaar 2008-2009

Hoger onderwijs			
00-01 t.o.v. 99-00	+100	of	+0,06%
01-02 t.o.v. 00-01	+656	of	+0,42%
02-03 t.o.v. 01-02	+468	of	+0,30%
03-04 t.o.v. 02-03	+517	of	+0,33%
04-05 t.o.v. 03-04	+1.173	of	+0,75%
05-06 t.o.v. 04-05	+3.349	of	+2,12%
06-07 t.o.v. 05-06	+1.804	of	+1,12%
07-08 t.o.v. 06-07	+5.203	of	+3,19%
08-09 t.o.v. 07-08	+7.230	of	+4,29%
09-10 t.o.v. 08-09	+10.068	of	+5,73%

Hogescholenonderwijs			
00-01 t.o.v. 99-00	+722	of	+0,73%
01-02 t.o.v. 00-01	+81	of	+0,08%
02-03 t.o.v. 01-02	+322	of	+0,32%
03-04 t.o.v. 02-03	+517	of	+0,52%
04-05 t.o.v. 03-04	+1.007	of	+1,01%
05-06 t.o.v. 04-05	+1.182	of	+1,17%
06-07 t.o.v. 05-06	+110	of	+0,11%
07-08 t.o.v. 06-07	+1.697	of	+1,66%
08-09 t.o.v. 07-08	+3.158	of	+3,03%
09-10 t.o.v. 08-09	+6.842	of	+6,37%

Universitair onderwijs			
00-01 t.o.v. 99-00	-622	of	-1,10%
01-02 t.o.v. 00-01	+575	of	+1,02%
02-03 t.o.v. 01-02	+146	of	+0,26%
03-04 t.o.v. 02-03	0	of	0,00%
04-05 t.o.v. 03-04	+166	of	+0,29%
05-06 t.o.v. 04-05	+2.167	of	+3,80%
06-07 t.o.v. 05-06	+1.694	of	+2,86%
07-08 t.o.v. 06-07	+3.506	of	+5,76%
08-09 t.o.v. 07-08	+4.229	of	+6,57%
09-10 t.o.v. 08-09	+3.754	of	+5,47%

Vanaf 2008-2009 is in de tabellen hierboven de som van de aangroei van de studentenpopulatie aan de hogescholen en de universiteiten niet gelijk aan de totale aangroei in het hoger onderwijs. Een student die zowel aan een hogeschool als een universiteit ingeschreven is, wordt zowel bij de hogescholen als bij de universiteiten geteld, terwijl het slechts om één student gaat.

1.7. Volwassenenonderwijs

Secundair volwassenenonderwijs, hoger beroepsonderwijs van het volwassenenonderwijs en specifieke lerarenopleiding

Op 15 juni 2007 werd het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs goedgekeurd.

De invoering van het decreet vanaf 1/9/2007 had invloed op de verzameling van gegevens over cursisten en opleidingsaanbod en dus ook op de weergave van de tabellen in het statistisch jaarboek.

In het statistisch jaarboek van het schooljaar 2007-2008 werden de tabellen van het volwassenenonderwijs opgesplitst over twee delen van de referentieperiode: een deel vóór en een deel na de invoering van het decreet op 1/9/2007. In het voorliggend statistisch jaarboek worden de data weergegeven voor een volledige referentieperiode zoals die decretaal bepaald is: van 1/4/2009 – 31/3/2010.

Door al deze verschuivingen is een vergelijking met data van vroegere referentieperiodes niet meer mogelijk.

In de referentieperiode 1/4/2009 – 31/3/2010 waren er in het secundair volwassenenonderwijs 303.912 unieke inschrijvingen in een opleiding. In het hoger beroepsonderwijs van het volwassenenonderwijs bedroeg het aantal unieke inschrijvingen in een opleiding 18.195.

Vanaf 1/9/2009 werden de vroegere GPB-opleidingen (studiegebied Onderwijs) vervangen door de Specifieke lerarenopleiding. In tegenstelling tot de GPB-opleidingen behoort de Specifieke lerarenopleiding niet tot het hoger beroepsonderwijs van het volwassenenonderwijs. De GPB-opleidingen die nog geregistreerd werden vóór 1/9/2009 zijn in de tabellen weergegeven bij het studiegebied Onderwijs. De lerarenopleidingen die na 1/9/2009 geregistreerd werden, zijn weergegeven bij de Specifieke lerarenopleiding. In de referentieperiode 1/4/2009 - 31/3/2010 waren er 8.314 unieke inschrijvingen in een opleiding in de Specifieke lerarenopleiding;

Basiseducatie

Vanaf 1 september 2008 is het decreet Volwassenenonderwijs in werking getreden voor de basiseducatie. Het aantal centra werd teruggebracht van 29 naar 13 regionale centra. Vanaf die datum worden de Centra voor Basiseducatie niet meer gefinancierd op basis van het aantal toegekende en gepresteerde deelnemersuren, maar op basis van het aantal lesuren-cursist (LUC). Dit is het resultaat van de vermenigvuldiging van het aantal lestijden van een module met het aantal financierbare of subsidieerbare cursisten gedurende een referentieperiode.

In de referentieperiode 1/4/2009 - 31/3/2010 bedroeg het aantal lesuren-cursist 3.430.831. Tijdens dezelfde referentieperiode waren er 57.472 financierbare cursisten.

BIS (Begeleid Individueel Studeren)

BIS is uitdovend. In 2009 waren er nog 2.091 cursisten ingeschreven.

1.8. Deeltijds kunstonderwijs

De schoolbevolking in het deeltijds kunstonderwijs nam sinds het schooljaar 1994-1995 sterk toe. In 2008-2009 was er voor het eerst een daling van het aantal financierbare leerlingen, maar in 2009-2010 nam het aantal weer toe met +2.690 of +1,60%.

99-00 t.o.v. 98-99	+1.223	of	+0,88%
00-01 t.o.v. 99-00	+1.463	of	+1,05%
01-02 t.o.v. 00-01	+4.658	of	+3,30%
02-03 t.o.v. 01-02	+4.113	of	+2,82%
03-04 t.o.v. 02-03	+3.830	of	+2,56%
04-05 t.o.v. 03-04	+4.161	of	+2,71%
05-06 t.o.v. 04-05	+4.411	of	+2,80%
06-07 t.o.v. 05-06	+3.034	of	+1,87%
07-08 t.o.v. 06-07	+2.909	of	+1,76%
08-09 t.o.v. 07-08	-419	of	-0,25%
09-10 t.o.v. 08-09	+2.690	of	+1,60%

2. ONDERWIJSPERSONEEL

In de personeelsstatistieken wordt enkel het personeel geregistreerd dat ofwel rechtstreeks door het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming wordt betaald, ofwel waarvan de lonen ten laste zijn van de werkingsenveloppe van het hoger onderwijs. Het personeel dat geniet van het stelsel 'terbeschikkingstelling voorafgaand aan het rustpensioen' (TBS55+) is dus opgenomen in deze statistieken. Het meester-, vak- en dienstpersoneel van het gesubsidieerd onderwijs komt niet aan bod in de statistieken. De gesubsidieerde contractuelen worden ook buiten beschouwing gelaten, omdat deze personeelsleden niet volledig door het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming worden betaald.

De personeelsgegevens hebben betrekking op de maand januari 2010 zoals gekend in juni 2010. De personeelsgegevens voor het universitair onderwijs zijn afkomstig van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) en hebben betrekking op 1 februari 2010.

In de totaaltabellen van dit statistisch jaarboek zijn de universitaire personeelsgegevens niet opgenomen. Wel worden enkele basistabellen met personeelsgegevens van de universitaire sector opgenomen. Voor een meer gedetailleerd overzicht verwijzen we naar de publicaties van de VLIR.

Nadere toelichting over de personeelstabellen vindt u vooraan in Deel 4 van dit jaarboek.

3. NASCHOLING

Sinds 1 september 1996 is het systeem van nascholing van toepassing. Nascholing kan gebeuren op initiatief van:

- de scholen: de scholen krijgen financiële middelen toegewezen om een eigen nascholingsbeleid uit te bouwen.
- de koepels: het Gemeenschapsonderwijs en de representatieve verenigingen van inrichtende machten krijgen middelen om nascholingsinitiatieven op te zetten voor de personeelsleden van de CLB's, de pedagogische begeleidingsdiensten en de internaten. Ook initiatieven die kaderen in het eigen pedagogische project kunnen hiermee gefinancierd worden.
- Nascholingsprojecten op initiatief van de Vlaamse regering: de Vlaamse regering organiseert met de haar toegewezen middelen nascholingsactiviteiten om aan beleidsprioriteiten tegemoet te komen.

4. VLAAMS AGENTSCHAP VOOR ONDERNEMERSVORMING-SYNTRA VLAANDEREN EN VLAAMSE DIENST VOOR ARBEIDSBEMIDDELING EN BEROEPSOPLEIDING (VDAB)

Naast het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming zijn nog andere Vlaamse overheidsdiensten bevoegd voor bepaalde educatieve aspecten. De landbouwworming ressorteert onder het beleidsdomein Landbouw & Visserij. De beroepsopleidingen van de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) en de opleidingen van het Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming-Syntra Vlaanderen vallen onder het beleidsdomein Werk en Sociale Economie.

Om een zo volledig mogelijk overzicht aangaande onderwijs en vorming in Vlaanderen te geven, worden gegevens van het Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming-Syntra Vlaanderen en de VDAB in het statistisch jaarboek opgenomen.